
Advies

Actualisering VEKP – ‘context, governance, structuur’ en ‘doelstellingen’

Visienota aan de Vlaamse Regering –
Actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030
Deel I – Inleiding, proces en doelstellingen
Deel II, 2.1. – globale doelstellingen decarbonisatie

Datum van goedkeuring 28/09/2023

Volgnummer 2023| 032

Coördinator + e-mailadres Jan Verheeke, jan.verheeke@minaraad.be

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	2
Krachtlijnen	3
Procesbeschrijving	4
Adviesgedeelte	5
1 Bij deel I – context, <i>governance</i> en structuur	5
1.1 De context dwingt tot beleid gericht op transformaties	5
1.2 De <i>governance</i> van het VEKP is verbeterd, maar kan nog beter	7
1.3 De structuur van het plan is goed, de <i>labeling</i> van maatregelen kan beter	11
2 Bij deel II, 2.1 – globale trends en doelstellingen decarbonisatie.....	14
Bibliografie.....	19

Krachtlijnen

De Minaraad stelt dat, bij de actualisatie van het Vlaamse Energie- en Klimaatplan, de beleidscontext van het energie- en klimaatbeleid doorheen de jaren dwingender is geworden. Dit maakt dat het transitie-aspect van dit plan verder dient te worden versterkt: het gaat om het goede beheer van de transformaties die nodig zijn om aan de uitdagingen het hoofd te bieden.

In de afgelopen jaren is de *governance* van het Vlaamse energie- en klimaatbeleid verder verbeterd – maar het kan en moet nog beter. Hierbij is het wenselijk de participatieprocessen zodanig te organiseren dat het voor het betrokken middenveld helder is waartoe hun inbreng dient of leidt. Om het Vlaamse klimaatbeleid kans op slagen te geven, is het nodig ‘klimaat’ te integreren in de langetermijnplanning van de relevante sectoren. Algemeen zou de *governance* van het energie- en klimaatbeleid nog beter verankerd kunnen worden. De samenwerking met het federale niveau en de andere gewesten is eveneens aan verbetering toe.

De structuur van het voorliggende actualisatiedocument is voor de Minaraad acceptabel. Het is goed dat er een indicatorenstelsel voorligt, maar dat zou op een nog betere wijze kunnen worden uitgebouwd. Vanuit Europeesrechtelijk oogpunt is het nodig om de status van de voor decarbonisatie opgenomen ‘beleidslijnen en maatregelen’ te verduidelijken: wat zijn nu de ‘*existing*’ en de ‘*additional measures*’? Het is alleszins aanbevolen om de zoektocht verder te zetten naar ‘*impactful measures*’. Hoewel het voorliggende actualisatiedocument meer en beter cijfermateriaal aanlevert, beantwoordt wat voorligt nog niet aan wat nodig is. Tot slot is, wat de structuur van het document betreft, een betere uitwerking nodig van ‘de sociale dimensie’.

Binnen de Raad is er onenigheid bij de vraag of de voorgenomen reductiedoelstelling van -40% voor het geheel van non-ETS acceptabel is en volstaat. Er is alleszins een ‘delta’ met de -47% doelstelling die voor België geldt: wat zijn de mogelijke gevolgen van deze ‘delta’ en welke keuzes gaat men hierbij maken? De Minaraad pleit ervoor keuzes te maken die ook in de toekomst perspectiefrijk blijven. In de gegeven situatie is er een ‘geest van samenwerking’ nodig met de andere gefedereerde autoriteiten. De in het plan geboden doorrekening van de keuze-optie ‘inzet van flexibiliteitsmechanismen’ vereist een herberekening, zodat er een rationeel onderbouwde keuze mogelijk wordt tussen ambitieuze doelbepaling en inzet op flexibiliteit.

Procesbeschrijving

Datum adviesvraag	21 juni 2023
Naam adviesvrager + functie	Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme
Rechtsgrond van de adviesvraag	DABM, artikel 11.2.1., §1, “1 ^o uit eigen beweging of op verzoek advies uit te brengen over de hoofdlijnen van het milieubeleid [...]; 2 ^o bij te dragen tot het vormen van een beleidsvisie over het milieubeleid [...].”
Adviestermijn	29 september 2023
Samenwerking	//
Overlegcommissie	KLIMAAT & ENERGIE
Betrokken experts	//
Vergaderingen: soort + datum	Vergaderingen van de Werkgroep KLIMAAT & ENERGIE op 24 mei, 31 augustus en 7 september 2023 Raadszitting 28 september 2023

Het adviesvraagdossier bestond uit: (1) de bisnota aan de Vlaamse Regering (8 pagina's), (2) het ontwerp Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (228 pagina's) en (3) de beslissingsfiche van de Vlaamse Regering (1 pagina).

Aangezien het voor advies voorgelegde dossier zo omvangrijk en divers was, heeft de Mineraad besloten met afzonderlijke adviezen in te gaan op deelaspecten van de zaak. In het voorliggende advies wordt ingegaan op de onderdelen “*context, governance en structuur*” en, binnen het luik “*Decarbonisatie: broeikasgasemissies en verwijderingen*”, op de kwestie van de algemene doelstellingen.

Adviesgedeelte

1 Bij deel I – context, *governance* en structuur

1.1 De context dwingt tot beleid gericht op transformaties

[1] **De ‘beleidscontext’ is dwingender geworden.** In het deel ‘beleidscontext’ schetsen de planopmakers welke omgevingselementen ze in acht namen.¹ De Minaraad kan zich verenigen met deze schets en vat een en ander samen als volgt:

- De op basis van de *Governance*-verordening verplichte *update* van het Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP 2021-30) verschaft de aanleiding om het geheel van maatregelen te evalueren uit het oorspronkelijke VEKP 2021-30. De sinds 2019 verstreken beleidsperiode laat immers enig inzicht toe in het resultaat (*output/outcome*) van beleidsmaatregelen en -acties. Op grond hiervan kunnen deze worden aangepast of afgeschaft en/of kunnen er nieuwe worden ingevoerd.
- Los daarvan heeft de Europese Commissie in de afgelopen jaren haar klimaatdoelen sterk bijgesteld: het gaat er nu om de uitstoot in van de Unie te verminderen met -55% tegen 2030, vergeleken met 1990. Dit doel is verankerd in de Klimaatwet²; de Europeesrechtelijke implementatie hiervan is omzeggens rond. Dit heeft als gevolg dat het Vlaamse Gewest haar maatregelen voor de komende periode moet bijstellen en/of versnellen en aan veeleisender klimaatdoelstellingen zal moeten voldoen.
- Daarnaast zijn er de laatste jaren ook heel wat globale ontwikkelingen geweest. Het gaat om het conflict tussen Oekraïne en Rusland, met onder meer een vergrote volatiliteit van energie- en grondstoffenprijzen als gevolg, de verlenging van de levensduur van enkele kerncentrales, naast, niet in het minst, de toenemende opwarming van de aarde. Ook deze ontwikkelingen dienen meegenomen te worden om het VEKP 2021-2030 effectief en efficiënt te maken.
- Bovenop die elementen uit het korte- en middellange termijnperspectief, dient bij dit evaluatiemoment tot slot ook het eindopzet mee in acht genomen te worden, namelijk de tegen 2050 beoogde klimaatneutraliteit.³ In dat opzicht moet het bij te stellen VEKP 2021-30 ook gelden als een transitieplan naar een koolstofvrije samenleving. Daarbij dient de link gemaakt te worden met de Vlaamse Klimaatstrategie 2050 (uit 2020)⁴ en andere Vlaamse lange-termijnplannen⁵.

¹ VLAAMSE REGERING (2023-c), pp. 6-10.

² EUROPEES PARLEMENT EN RAAD, Verordening (EU) 2021/1119 van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit enz. (“Europese Klimaatwet”).

³ De Europese Klimaatwet (Verordening (EU) 2021/1119) trad immers medio 2021 in werking en legt op om tegen 2050 Klimaatneutraliteit te behalen op Europees niveau. De Europese Commissie verklaart in dat verband dat de actualisatie van de energie- en klimaatplannen onder meer moet omvatten: het “*Verstrekken van nationale doelstellingen en streefcijfers, ook over financiering, die betrekking hebben op concrete trajecten tot 2030 en tot 2050, in overeenstemming met de nationale langetermijnstrategieën*” (EUROPESE COMMISSIE (2022), p. 25).

⁴ VLAAMSE REGERING (2019), Vlaams Klimaatstrategie 2050.

⁵ Zie bv. VLAAMSE REGERING (2020), Langetermijnrenovatiestrategie voor de renovatie van Vlaamse gebouwen.

De Minaraad concludeert dat de beleidscontext meer dan voorheen noopt tot ambitieus klimaatbeleid. Deze appreciatie is congruent met de richtsnoeren die de Europese Commissie in 2022 meegaf voor de actualisatie van energie- en klimaatplannen.⁶

- [2] **Versterk het transitie-aspect van het plan.** De Europese reductiedoelstelling die gold vooraleer de Klimaatwet werd vastgesteld (-40% minder broeikasgasemissies in 2030 vergeleken met de jaaremmissies van 1990) betekende voor België, bij de niet-ETS⁷, reeds een reductie van de jaarlijkse broeikasgasemissies met -35%. Het Opvolgpanel VEKP stelde in zijn eerdere adviezen dat deze doelstelling voor Vlaanderen “*ambitieux is en doortastende maatregelen vereist*”. Tot op heden zijn is de Belgische jaarlijkse non-ETS-emissie met ongeveer 15% gereduceerd, wat maakt dat er tegen 2030 nog een bijkomende reductie van 20 procentpunt zou moeten bekomen worden.⁸

De nieuwe Europese doelstelling – reductie met -55% – maakt nu dat België tegen 2030 een reductie van -47% moet realiseren, vergeleken met de jaaremmissies van 1990. Met andere woorden: het feitelijke tempo van de voor België vereiste emissiereducties zou ongeveer verdubbeld moeten worden. Deze Europese versnelling naar -55% maakt de uitdaging en opgave in Vlaanderen dus alleen maar groter.

De Raad kan niet vaststellen of een verderzetting van de beleidsmaatregelen van het lopende VEKP gecombineerd met de in de afgelopen jaren vastgestelde of bij deze gelegenheid voorgestelde additionele maatregelen afdoende is om de doelstellingen te halen; er zijn indicaties dat dit niet het geval is⁹. De Vlaamse niet-ETS sectoren zullen allicht nog sneller moeten transformeren. Om de doelstellingen van 2030 en 2050 effectief te halen, moet het beleid dus best inzetten op nog betere transitiemaatregelen.

- [3] **Transitiebeleid impliceert geen revolutie, maar wel goed beheer van transformaties.** Voor de Minaraad is klimaatbeleid niet enkel een kwestie van optimalisatie – dezelfde dingen (beter) te doen – maar vooral van transformatie van onze maatschappelijke systemen – systemen die instaan voor (onder meer) energie, mobiliteit, materialen en voeding¹⁰. De geschiedenis heeft aangetoond dat samenlevingen er wel degelijk toe in staat zijn om binnen enkele decennia fundamenteel te transformeren, zodanig dat bakens verzet worden.

De Minaraad erkent dat die transformaties dikwijls moeilijk zullen zijn voor de mensen en organisaties die ermee te maken hebben. Rekenen op ‘spontane’ transformaties zal dan ook niet voldoende zijn. Het beleid zal permanent moeten zoeken naar een goed evenwicht tussen draagkracht, snelheid en effectiviteit. Slechts zo kunnen de

⁶ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02).

⁷ ‘Niet-ETS-sectoren’ zijn sectoren die niet onder het Europese emissiehandelssysteem vallen, die voornamelijk bestaan uit vervoer, gebouwen en landbouw.

⁸ OPVOLGPANEL VEKP (2021), Derde advies, p. 1-2.

⁹ In VLAAMSE REGERING (2023-c) is men immers voornemens om gebruik te maken van de ter beschikking gestelde flexibiliteitsmechanismen, en dit ook in de hypothese dat het beleid gericht zal zijn op de -40% reductie.

¹⁰ Analoge stellingname in OPVOLGPANEL VEKP (2021), Derde advies, p. 2-3.

betrokkenen de kansen van de beoogde transformatie daadwerkelijk oogsten, de nadelen ervan managen. Slechts zo kan men aan investeerders de nodige zekerheid verschaffen.

Transformaties vereisen dan ook een beredeneerde – doordachte, doorgerekende, doorgesproken – transitie (letterlijk: ‘overgang’). Dit transitiebeleid geeft men het beste vorm met ‘routekaarten’ of ‘transitiepaden’. Het initiëren hiervan hoeft geen revolutie te betekenen – in de zin dat alles volledig omgegooid moet worden – maar moet toelaten om ‘bottom-up’-kansen en ‘top-down’-uitdagingen met elkaar te combineren.¹¹

1.2 De *governance* van het VEKP is verbeterd, maar kan nog beter

[4] De *governance* van de Vlaamse klimaatplanning is verbeterd, maar kan beter. Reeds eerder wees de Minaraad erop dat de klimaatuitdaging ‘complex’ en ‘taai’ is¹²:

- ‘Complex’: men kan niet zomaar ingrijpen in één sector, zodanig dat effect van die ingreep vanzelf gelijk zal lopen met het globale lange-termijn-doel.
- ‘Taai’: er ontstaan, vanwege de aan vereiste verandering verbonden risico’s en nadelen, allerlei weerstanden en impasses.

Complexe, taaie beleidsuitdagingen vereisen *good governance*. In het gezamenlijke advies bij de vorige versie van het VEKP hebben SERV, SALV en MINA-Raad onder meer gepleit voor betere interne en externe overlegprocessen: voor échte betrokkenheid van de actoren, voor projectwerking als basis voor capaciteitsversterking en interactie, voor integratie en afstemming met andere beleidsdomeinen en -niveaus, evenals voor inschakeling van lokale besturen.¹³

In de afgelopen jaren zijn er hierin, zo blijkt uit wat voorligt, wel wat stappen vooruit gezet. Zo verwijzen de planopmakers naar het ‘Europees kader’ zowel als naar de Vlaamse ‘Visienota Afsprakenkader’. Ook gaan de planmakers in op de betrokkenheid van het Vlaamse Parlement, op het Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP) en op de diverse vormen van betrokkenheid die worden georganiseerd – waaronder de ‘transversale’ en ‘thematische’ stroomgroepen evenals de adviezen die de strategische adviesraden hebben verleend in verband met Fit-for-55.

Niettemin vindt de Minaraad dat er, voor wat de energie- en klimaat-*governance* aangaat, nog verbetering mogelijk is – en ook nodig is – om te kunnen beantwoorden aan de uitdaging. De grenzen tussen ‘overleg’, ‘consultatie’, ‘advies’ en ‘co-productie’ blijken in de praktijk soms vaag, wat maakt dat het voor de betrokken maatschappelijke groepen moeilijk is te doorgronden wat er met hun inbreng of *feedback* gebeurt. Het is dus nodig de participatieprocessen dusdanig te organiseren dat het voor het betrokken middenveld helder is waartoe hun inbreng dient of leidt.

¹¹ Vergelijkbaars in MINARAAD, Advies 2016|012, §16.

¹² MINARAAD, Advies 2016|012, §14.

¹³ SERV, SALV en MINARAAD (Advies 2018|024), p. 29-33.

- [5] **Nood aan integratie van klimaat in de langetermijnplanning van relevante sectoren.** Om het Vlaamse klimaatbeleid enige kans op slagen te geven, is er een systeembenadering nodig. Dit komt onder meer neer op integratie van de klimaatdoelen in de lange-termijn-plannen van de relevante beleidsdomeinen en -velden zelf.¹⁴ Daartoe moeten die plannen wel vatbaar zijn voor dergelijke integratie-oefening. “*Die Vlaamse lange termijn deelvisies zijn voor de meeste domeinen onvoldoende concreet uitgewerkt en/of onvoldoende gelinkt aan het klimaat- en energieplan*”.¹⁵ Dit is een verantwoordelijkheid van de volledige Vlaamse Regering, die ingrijpender is dan de geijkte notie ‘transversaal beleid’.

Voor de diverse langetermijnperspectieven beveelt de Minaraad dan ook aan:

- **De sector gebouwen.** De Vlaamse Regering keurde het Woonbeleidsplan Vlaanderen goed op 23 maart 2018. Dit plan bevatte evenwel nog geen adequate benadering van de klimaat- en energie-uitdaging. In principe worden de langetermijnvisie en -doelen van dit Woonbeleidsplan pas herzien omstreeks 2033, maar ze “*kunnen worden herzien naar aanleiding van maatschappelijke evoluties of nieuwe inzichten uit wetenschappelijk onderzoek*.”¹⁶ De Minaraad is van oordeel dat de hiervoor geschetste evolutie van de beleidscontext dusdanig is, dat er een grondige bijstelling van het Woonbeleidsplan aan de orde is, complementair aan de herziening van het VEKP. Op 29 mei 2020 keurde de Vlaamse Regering nu wel de Lange-termijnrenovatiestrategie goed – deze is vanzelfsprekend wél toegespitst op de energieaspecten van woningen, ook hier is actualisatie nodig, in synergie met het gehele woonbeleid. Momenteel legt de SERV de laatste hand aan een studie over woonbeleid: ook hiervan verwacht de Minaraad dat deze een belangrijke bijdrage zal leveren aan het lange-termijn-perspectief.
- **De sector mobiliteit.** De Vlaamse Regering heeft op 9 juli 2021 “*de nieuwe toekomstvisie op de Vlaamse mobiliteit*” definitief goedgekeurd. Deze Mobiliteitsvisie 2040 formuleert als toekomstbeeld terecht (onder meer) “*geen vervoersemissies meer in 2050*”.¹⁷ Bij voorliggende oefening is deze ambitie meegenomen.¹⁸ Tegelijk moet vastgesteld worden dat deze mobiliteitsvisie op zich relatief betekenisloos is, wanneer men er niet een reeks andere plannen in of in verband met mobiliteitsbeleid aan vastkoppelt.¹⁹ De Minaraad beveelt aan om de inhoud van de diverse plannen te stroomlijnen, mede in functie van de doelstelling inzake klimaat- en energiebeleid.
- **Industrie.** De Vlaamse Regering stelde op 16 juni 2023 haar programmanota ‘Klimaat sprong’ vast voor de (‘grote’) industrie (veelal ETS-sector). Het lijkt erop dat hiermee de kern voorligt van een meer algemene lange-termijn-industriële strategie tot 2050. Een en ander hangt ook samen met onderzoeks- en

¹⁴ SERV, SALV en MINARAAD (2018|024), p. 32.

¹⁵ SERV (2023), p. 7.

¹⁶ Vlaamse Codex Wonen van 2021, art. 1.7., §1, tweede lid.

¹⁷ Vlaamse Codex Wonen van 2021, art. 1.7., §1, derde lid.

¹⁸ VLAAMSE REGERING (2023-c), p. 35.

¹⁹ Zie voor het lijstje, MORA (2023-b), p. 12, voetnoot 1.

innovatiebeleid. Wat dit betreft vraagt de Europese Commissie dat het geactualiseerde energie- en klimaatplan de doelen en beleidslijnen die gericht zijn op de opschaling van de productie van commercieel beschikbare koolstofarme technologieën, apparatuur en onderdelen (onder meer op grond van de huidige trends inzake investeringen).²⁰ Aan het einde van het nu voorliggende actualisatiedocument is er een hoofdstuk toegevoegd met de inspanningen inzake onderzoek en ontwikkeling, onder meer met het *Moonshot-programma*.²¹ Dit beleid is deels gebaseerd op de transitieprioriteit 'Industrie 4.0' van de VSDO. De Minaraad is positief om het industriebeleid een nieuw élan te geven, maar beveelt aan om de samenhang ertussen verder te verbeteren, en nieuwe steuninstrumenten te overwegen die de klimaattransitie faciliteren, op basis van de overlegprocessen die gekoppeld zijn aan het programma 'Klimaatprong'.

- **Landbouw.** In Vlaamse context ligt er geen lange-termijn-visie voor inzake landbouwbeleid.²² In de Visienota 2050 had de Vlaamse Regering voor 2050 wel een *“duurzame voedselketen”* vooropgesteld met voor *“iedereen ... voldoende, veilige, evenwichtige, gezonde en betaalbare voeding”*,²³ maar zonder daar een concrete transitieprioriteit aan te koppelen. Wel valt de noteren dat de SALV stappen aan het zetten is in de visievorming in dit verband.²⁴ Tot nader order vormt de Vlaamse strategie GLB het referentiekader. In het actualisatiedocument VEKP wordt gesteld: *“In uitvoering van Europees GLB-kader heeft Vlaanderen een GLB Strategisch Plan (2023-2027) [...] In dat plan is klimaat opgenomen in de krachtlijnen en voorzien we de nodige maatregelen en instrumenten om [...] broeikasgasemissies te reduceren.”*
- **Alle economische sectoren samen – Hervormingsprogramma.** De Vlaamse Regering keurde het 12de Vlaams Hervormingsprogramma goed op 10 maart 2023.²⁵ Dit programma bouwt voort op het in 2020 uitgebrachte relanceplan 'Vlaamse Veerkracht',²⁶ zelf deel van het Europees relancebeleid. De Europese Commissie vraagt nu om gekwantificeerde informatie te verschaffen over de inzet van die herstel- en veerkrachtmiddelen voor de uitvoering de het geactualiseerde energie- en klimaatplan. De Commissie vraagt ook om te verduidelijken welke rol dit geactualiseerde plan zal spelen bij het aanvullen van de hoofdstukken over herstel-

²⁰ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 36.

²¹ VLAAMSE REGERING (2023-c), vanaf p. 210.

²² Zie eerder MINARAAD, fit-for-55-advies, 14 oktober 2021: *“De Minaraad stelt vast er in diverse beleidsdocumenten aanknopingspunten te vinden zijn inzake een lange termijnvisie voor de landbouwsector op vlak van klimaat (Visie 2050, Vlaamse klimaatstrategie 2050, VEKP 2021-2030, ontwerpverordeningen GLB, ...) maar dat een algehele langetermijnvisie voor de landbouwsector in Vlaanderen, waarbij de klimaatdoelstellingen worden ingebed in het gehele landbouwbeleid, nog niet werd opgemaakt. Wel worden in kader van het Convenant Enterische emissies de trade-offs en win-wins met andere beleidsdomeinen opgenomen, om zodoende een integrale beoordeling van klimaatmaatregelen te kunnen doen. De Minaraad vraagt om de tijdshorizon 2050 te integreren in het nog op te maken Vlaams Strategisch GLB-plan.”*

²³ VLAAMSE REGERING (2018), p. 13.

²⁴ SALV (2022).

²⁵ VLAAMSE REGERING (2023-a);

²⁶ VLAAMSE REGERING (2020).

en veerkrachtplannen.²⁷ In lijn hiermee vraagt de Minaraad om het verband tussen het economisch hervormingsbeleid en het klimaatbeleid beter uit te werken.

- **Alle sectoren met ruimtebehoefte – Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.** Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is decretaal verankerd, maar komt niet van de grond. Voor zover de inhoud ervan vastgelegd of bekend is, lijkt deze planning inhoudelijk heel wat aanknopingspunten en positieve randvoorwaarden te bevatten voor mitigatie- en adaptatiebeleid. De Minaraad vraagt dan ook om werk te maken van de in het vooruitzicht gestelde beleidskaders, te meer omdat de provinciale en gemeentelijke overheden er in principe toe gehouden zijn hun plannings- en vergunningsbeleid hierop te baseren.

[6] **Nood aan verankering van de *governance*.** Eerder al verklaarde de Minaraad dat het feit dat de *Governance*-verordening directe doorwerking heeft, niet wegneemt dat de erin vervatte plannings-, rapporterings- en evaluatiecycli best ook verder vorm gegeven worden met Vlaamse regelgeving. Wat nodig is, zijn: (*) regeling van de onderzoeks-, monitorings-, rapporterings-, en inspraakprocessen, (*) verankering van hefboomen voor transversaal en geïntegreerd beleid, (*) vastlegging van de daarbij horende participatieprocessen.²⁸

In het bijzonder wat inspraak betreft, moet meer duidelijkheid gecreëerd worden hoe de inbreng van het publiek en de betrokken middenveldorganisaties optimaal kan worden benut bij de beleidsvoorbereiding. Op grond van de *Governance*-verordening moeten de lidstaten in een vroeg stadium aan het publiek reële mogelijkheden bieden tot inspraak bij de opmaak van de energie- en klimaatplannen; zijn moeten bovendien een structurele energie- en klimaatdialoog tot stand brengen.²⁹ Bij het eerste stipt de Europese Commissie aan: “*Een goede raadpleging houdt in dat het publiek aan het begin van de raadplegingsperiode toegang moet hebben tot alle relevante documenten, verslagen en uitgangspunten. [...]*”. Bij het tweede: “*De lidstaten moeten ook zorgen voor volledige en tijdige raadpleging en betrokkenheid van de sociale partners, overeenkomstig de desbetreffende nationale voorschriften en praktijken.*”³⁰ De Minaraad vraagt om, mede geïnspireerd op wat er gebeurt bij de andere gefedereerde entiteiten³¹, deze verplichting ter harte te nemen.

[7] **Verbeter de samenwerking met het federale niveau en de andere gewesten.** De Minaraad heeft er, samen met andere adviesraden, al herhaalde malen voor gepleit om te streven naar een goede samenwerkingsagenda met het Federale niveau en de andere Gewesten. Slechts zo kan men komen tot een kwaliteitsvolle klimaatplanning en tot een zinnige uitvoering hiervan.³²

²⁷ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 40 e.v.

²⁸ MINARAAD (2020|011), §12: MINARAAD, Advies 2021|024, §69.

²⁹ Verordening (EU) 2018/1999, van 11 december 2018, inzake de *governance* van de energie-unie en van de klimaatactie enz., artikelen 10 en 11.

³⁰ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 39.

³¹ Zie, voor NEKP 2019, de [federale publieksbevraging](#).

³² Zie recent nog FRDO, samen met CRB en de bevoegde gewestelijke adviesraden, Advies 20232|006, §9..

De kans om in goede samenwerking tot resultaten te komen lijkt vooralsnog niet gegrepen te zijn. Het lijkt erop dat er andermaal gewerkt wordt met een stelsel van vier plannen van de vier onderscheiden gefedereerde autoriteiten. Deze overlegstrategie en -setting leidt aldus niet tot de gewenste resultaten: van een ‘collagemodel’ verglijdt men naar een ‘impassemodel’.

1.3 De structuur van het plan is goed, de *labeling* van maatregelen kan beter

[8] **Structuur van het plan acceptabel.** De planstructuur beantwoordt aan de vijf ‘hoofddimensies’ van de Europese energie-unie: decarbonisatie, energie-efficiëntie, bevoorradingszekerheid, interne markt en onderzoek, innovatie en competitiviteit – met daarnaast toevoeging van hoofdstukken over energie-armoede en over impact en financiering. Deze planstructuur ligt voor de hand, en de Minaraad kan er zich mee verenigen.

[9] **Bouw indicatorenstelsel uit als basis voor beleidsevaluatie.** In voorliggend document is er een stelsel van 4 streefcijfers en 22 indicatoren opgenomen.³³ De Minaraad begroet de invoering van dit indicatorenstelsel als een positieve zaak. Tegelijk zijn er nog verbetermogelijkheden:

- De streefcijfers en indicatoren zijn voorlopig nog ongelijksoortig: *output*-indicatoren naast *outcome*-indicatoren, kwalitatieve indicatoren naast cijfermatige indicatoren en, bij deze laatste, zowel relatieve als absolute grootheden.
- De onderscheiden sectoren worden verschillend behandeld: bij sommige zijn er vele, bij andere weinig indicatoren; bij sommige sectoren staan er gekwantificeerde en bij andere slechts kwalitatieve of zelfs niet-ingevulde indicatoren.
- Er zijn vooralsnog geen indicatoren voorzien voor de ‘dimensies’ die minder sectoraal toewijsbaar zijn, zoals bv. energie-armoede³⁴, energiezekerheid en onderzoek & ontwikkeling, wat niet wegneemt dat er hierover in andere plandocumenten indicatoren beschikbaar kunnen zijn.

De indicatoren die voorliggen houden dus vooruitgang in, maar vormen nog geen voldoende basis om er de *ex-ante* beleidsevaluaties op te kunnen stoelen die vereist zijn op grond van de Governance-verordening.³⁵

[10] **Verduidelijk status van voor decarbonisatie opgenomen ‘beleidslijnen en maatregelen’.** ‘Beleidslijnen en maatregelen’ zijn alle acties die ertoe bijdragen dat de doelstelling van een energie- en klimaatplan worden bereikt. Op grond van de Governance-verordening is er een onderscheid tussen ‘bestaande’ en ‘geplande’ beleidslijnen en maatregelen; ‘bestaande’ zijn op te vatten als de som van ‘uitgevoerde’ en

³³ VLAAMSE REGERING (2023-c), pp. 20-23.

³⁴ De EUROPESE COMMISSIE (2020) bracht een aanbeveling uit over energiearmoede, met richtsnoeren voor geschikte indicatoren.

³⁵ Verordening (EU) 2018/1999, van 11 december 2018, inzake de *governance* van de energie-unie en van de klimaatactie enz., artikel 8.2.

‘vastgestelde’ beleidslijnen en maatregelen; ‘geplande’ beleidslijnen en maatregelen zijn nog niet ‘bestaand’, maar zijn opties die een realistische kans maken om te worden goedgekeurd en uitgevoerd na de datum van indiening van het plan.

Planprognoses moeten worden opgemaakt op grond van de ‘bestaande’ beleidslijnen en maatregelen (= ‘with existing measures’ of ‘WEM’) zowel als inclusief de ‘aanvullende’ beleidslijnen en maatregelen (= ‘with additional measures’ of ‘WAM’).³⁶ De Europese Commissie verklaart hierbij: “Deze prognoses maken het mogelijk het effect van [...] geplande beleidslijnen en maatregelen te beoordelen en het effect ervan te vergelijken met dat van bestaande beleidslijnen en maatregelen, ten minste tot 2040. De lidstaten moeten ook beschrijven hoe bestaande en geplande beleidslijnen en maatregelen bijdragen tot de verwezenlijking van de in [...] de Europese klimaatwet genoemde EU-doelstelling inzake klimaatneutraliteit”.³⁷

De meeste maatregelen die in voorliggende actualisatie-oefening zijn opgenomen, lijken evenwel al in de periode 2019-2023 beslist (= ‘vastgesteld’) te zijn, en kunnen daarom in principe als ‘WEM’ aangemerkt worden. Het is daarom niet direct duidelijk in welke mate er in voorliggende actualisatie-oefening *extra* ‘WAM’-maatregelen zijn opgenomen – ze zijn niet als zodanig aangemerkt. De Minaraad vraagt dan ook een duidelijker markering en kwalificatie van de voorgestelde maatregelen.³⁸

- [11] **Extra ‘WAM’-maatregelen – pleidooi voor decarbonisatie-beleid ‘WIM’.** Reeds eerder heeft de Minaraad gesteld dat er voor elke relevante sector, met het oog op de selectie van maatregelen, kennisinbreng nodig zou zijn in de vorm van scenario’s. Deze scenario’s moeten betrekking hebben op (1) de technisch mogelijke maatregelen, (2) de hieraan verbonden reductiepotentiëlen, (3) de primaire kosten en baten die hieraan verbonden zijn, (4) de bij dat te voeren beleid inschatbare secundaire kosten en baten en (5) het de kansen en bedreigingen die er van die maatregelen uitgaan voor de vereiste systeeminnovatie.³⁹

Het is niet de taak van de Minaraad om deze scenario-opbouw zelf tot in de details door te voeren. Met de aan dit advies verbonden navolgende advisering wil de Minaraad wel voorstellen formuleren van mogelijke transitie maatregelen. Het streefdoel van de Raad is om suggesties aan te leveren voor een plan ‘with Impactful Measures’ (‘WIM’). We beogen maatregelen die voor de onderscheiden sectoren plausibel zijn in het perspectief van de beoogde transformatie. De focus ligt hierbij op de sectoren met de meeste uitstoot en/of die de minste vooruitgang hebben geboekt.

³⁶ Dit alles op basis van de Governance-verordening, art. 2, 1) tot en met 5) en 8) tot en met 10).

³⁷ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), vanaf p. 42.

³⁸ Zie hierover EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), “In de geactualiseerde [...] energie- en klimaatplannen wordt de huidige situatie beschreven door broeikasgasprognoses [...] op te nemen met bestaande maatregelen (d.w.z. een “WEM”-scenario) ten minste tot 2040, met inbegrip van 2030. Bovendien moeten de geactualiseerde [plannen] prognoses bevatten met aanvullende geplande beleidslijnen en maatregelen (d.w.z. een “WAM”-scenario). Deze prognoses maken het mogelijk het effect van dergelijke geplande beleidslijnen en maatregelen te beoordelen en het effect ervan te vergelijken met dat van bestaande beleidslijnen en maatregelen, ten minste tot 2040”.

³⁹ MINARAAD, Advies 2016|012, p. 15.

[12] **Betere doorrekening wenselijk.** Volgens de Minaraad valt er nog vooruitgang te boeken wat betreft cijfermatige onderbouwing van het actualisatiedocument, of althans wat betreft de publicatie hiervan.

- De *Governance*-verordening legt op: “*De lidstaten maken uitgebreide informatie openbaar over de aannames, parameters en methodologieën die bij het opstellen van de definitieve scenario’s en prognoses worden gebruikt, rekening houdend met statistische beperkingen, commercieel gevoelige gegevens en naleving van [...] gegevensbescherming*”.⁴⁰
- De gevraagde scenario’s en prognoses dienen niet alleen betrekking te hebben op “*de effecten*” van het plan “*op de ontwikkeling van het energiesysteem en de broeikasgasemissies*”, maar ook op “*het macro-economisch effect en, voor zover mogelijk, het sociaal effect en het effect op de gezondheid, het milieu en de vaardigheden*”, evenals op de “*interacties tussen bestaande [...] en geplande beleidslijnen*” en op “*de wijze waarop de beleidslijnen [...] investeringen zullen aantrekken*”.⁴¹
- De Europese Commissie verzoekt om hierbij een kwalitatief en kwantitatief overzicht te geven van de financieringsbronnen voor de uitvoering van de voorgenomen maatregelen en investeringen.⁴²

Het voorliggende actualisatiedocument biedt weliswaar meer en beter cijfermateriaal aan dan de in 2019 uitgebrachte versie van het VEKP. Niettemin beantwoordt wat voorligt nog niet aan de standaard zoals wettelijk gedefinieerd of toegelicht. Voor de Minaraad gaat het evenwel niet alleen om een wettelijke standaard, maar ook en vooral om de noodzakelijke basis voor deugdelijke en goed doorgesproken planvorming.

[13] **Betere uitwerking van de sociale dimensie wenselijk.** In hun energie- en klimaatplanning moeten de lidstaten nagaan hoeveel huishoudens met energiearmoede kampen. Indien de conclusie is dat er een aanzienlijk aantal huishoudens hiermee kampt, moet de lidstaat in haar plan een indicatieve doelstelling bevatten om die energiearmoede terug te dringen en moet zij daartoe beleidslijnen en maatregelen introduceren.⁴³ De Commissie verklaart hierbij: “*Gezien de huidige piek in de energieprijzen worden alle lidstaten echter aangemoedigd een doelstelling voor het terugdringen van energiearmoede vast te stellen. Indien een doelstelling niet noodzakelijk wordt geacht, moeten de lidstaten dit besluit motiveren en vaststellen welk aantal huishoudens in dit verband minimaal als ‘significant’ wordt beschouwd*”.⁴⁴

In voorliggend plandocument wordt nu verklaard: “*Vlaanderen heeft geen specifieke doelstellingen op het vlak van energie-armoede*” – samen met de vaststelling dat

⁴⁰ Governance-verordening, art. 8.3.

⁴¹ Governance-verordening, art. 8.2.

⁴² EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 45 e.v.

⁴³ Governance-verordening, art. 3.3.d.

⁴⁴ EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), p. 31.

“15,9% van de Vlaamse gezinnen in 2020 [kamptel] met een vorm van energiearmoede (445.000).”⁴⁵ Wel wordt er verwezen naar het ‘Energiearmoedeplan 2025’⁴⁶. En er zal bij de definitieve actualisering van het VEKP een Vlaamse bijdrage worden geleverd voor de opmaak van het Belgisch Sociaal Klimaatplan, dat immers tegen 2025 vereist is in de context van het Europese Sociaal Klimaatfonds. De inspraakprocessen in verband hiermee dienen te andere analoog te zijn aan deze van de klimaat- en energieplannen.⁴⁷

De Minaraad roept dan ook op om van start te gaan met de voorbereidingen voor die bijdrage tot het Sociaal Klimaatplan. Een goed voorbereid en coherent plan vereist dat nog deze legislatuur aangevangen wordt met de voorbereiding hiervan.

2 Bij deel II, 2.1 – globale trends en doelstellingen decarbonisatie

[14] **Algemene appreciatie van het deel “globale trends en doelstellingen ESR-emissies”.**⁴⁸ In dit planonderdeel beschrijft men, voor het geheel van de ESR-sectoren, de som van de in het plan vooropgestelde reductietrajecten. De in het plan beschreven methode om die trajecten te bepalen, is overgenomen uit Verordening 2018/842.⁴⁹ Er wordt een reductie in broeikasgasuitstoot vooropgesteld van -40% BKG in 2030, vergeleken met 2005. Dit deel gaat ook over de mogelijke inzet van de Europees voorziene flexibiliteitsmechanismen die kunnen worden ingezet om de implementatiekloof t.a.v. Europese doelen te dichten.

Standpunten:

- *BBL en Natuurpunt vinden het door Vlaanderen vooropgestelde doel (en de doorvertaling hiervan naar sectorale doelstellingen, bv. in de gebouwensector) van -40%-reductie niet acceptabel (i) Vlaanderen voldoet zo niet aan de verantwoordelijkheid die zij als welvarende regio moet en kan opnemen in de aanpak van klimaatverandering, en maakt de minimale bijdrage die België moet leveren (in het kader van haar EU verplichtingen) onhaalbaar. (ii) Uitstel voor 2030 verzwaart enerzijds de inspanningen op middellange en lange termijn, en laat anderzijds na om de vruchten van versnelde actie te plukken.*
- *VOKA, UNIZO en Boerenbond vinden het doel van -40%-reductie wenselijk en verdedigbaar, wegens beter beantwoordend aan de mogelijkheden die er bij de diverse sectoren voorhanden zijn, in de context van een dicht bevolkte en energie-intensieve regio.*

⁴⁵ Beide tekstfragmenten uit Actualisatiedocument VEKP, p. 205-206.

⁴⁶ VLAAMSE REGERING (2021). Hetgeen volgt in het Actualisatiedocument is in feite een samenvatting van die visienota.

⁴⁷ Zie Verordening (EU) 2023/955 van 10 mei 2023, tot oprichting van een sociaal klimaatfonds enz., overweging 17 en artikel 4 en volgende.

⁴⁸ VLAAMSE REGERING (2023-c), pp. 24-30.

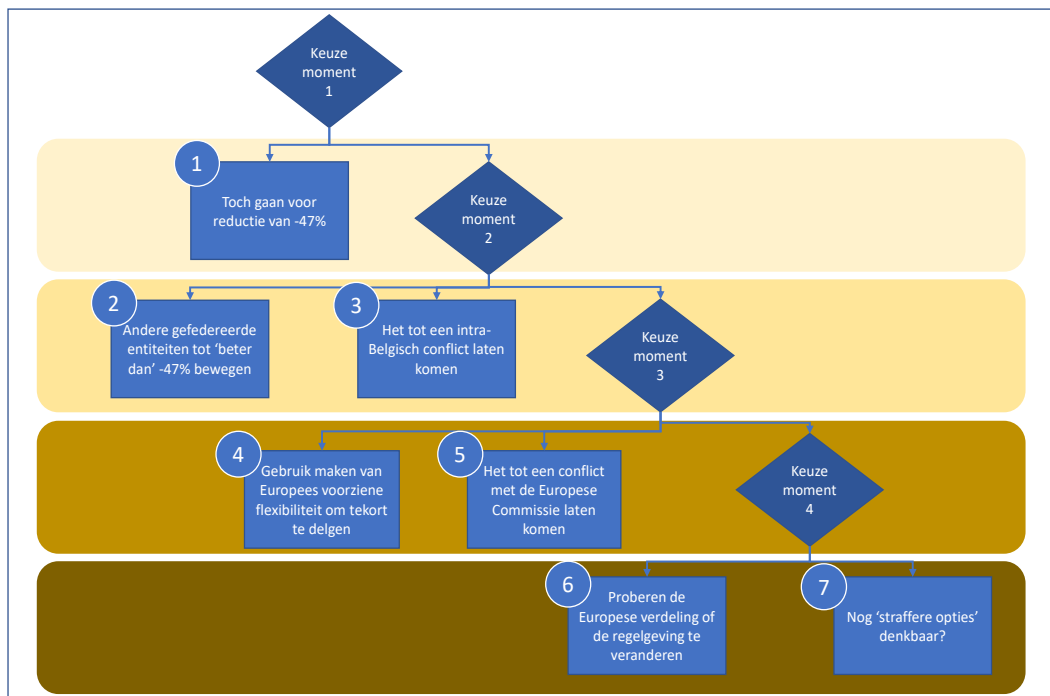
⁴⁹ VLAAMSE REGERING (2023-c), p. 24, gebaseerd op VERORDENING (EU) 2018/842, van 30 mei 2018, betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, enz., artikel 4.2.

[15] **Verschaf duidelijkheid over 'de delta' en over de gevolgen ervan.** In de bijgestelde Verordening 2018/842⁵⁰, art. 4.1., staat dat iedere lidstaat tegen 2030, vergeleken met 2005, zijn broeikasgasemissies dient te beperken met het percentage dat voor die lidstaat is vastgesteld in kolom 2 van bijlage I. Voor België is dat percentage vastgesteld op -47% reductie van broeikasgassen tegen 2030, vergeleken met 2005, voor alle uitstoot die niet onder het ETS-systeem valt.

De vaststelling is aldus dat er aldus een verschil (een 'delta') ontstaat tussen het Vlaamse voornemen om tegen 2030 met -40% te reduceren en het aan België toegewezen doel om met -47% te reduceren. De vraag is wat nu de opties zijn waarover in het komende jaar beslist moet worden:

- ofwel de -47% ook op Vlaams niveau realiseren, ofwel bij de andere gefedereerde entiteiten bekomen dat er zwaardere inspanningen zullen worden geleverd (dan de -47%),
- ofwel via flexibiliteit het tekort bij de andere lidstaten 'afkopen', ofwel een (te vermijden) pad inslaan dat neerkomt op strijdigheid met Europese regelgeving.

Schematisch en meer in detail uitgewerkt gaat het als volgt:

In dit schema worden de opties 'straffer' naarmate men verder afdaald. In de context van de huidige actualisatie-oefening, kunnen de opties van de onderste laag in feite niet aan de orde worden gesteld. De paradox is alleszins:

- hoe dieper men (met succes) zou willen afdalen in het keuzemenu, hoe meer eenstemmigheid er nodig is in de discussie die gevoerd werd op de vorige niveaus
- ...

⁵⁰ [Geconsolideerde versie van VERORDENING \(EU\) 2018/842](#), van 30 mei 2018, betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, enz.

- ... maar men zou juist willen afdalen naar het volgende niveau omdat er geen eenstemmigheid kan worden bereikt op het vorige keuzeniveau.

De Minaraad pleit ervoor om beleidsmatig in de bovenste helft in het keuzemenu te blijven, ten einde resultaten te behalen die ook in de toekomst perspectiefrijk blijven.

[16] **Overleg met gefedereerde autoriteiten over doelen vereist geest van samenwerking.** Zoals eerder aangemerkt (§7) is het voordelig te komen tot goede samenwerking met de andere Belgische gefedereerde autoriteiten. Een geest van goede samenwerking zal het gemakkelijker maken om te komen tot een ernstig overleg over de doelbepaling en de te nemen maatregelen, met andere woorden, over de ‘lastenverdeling’.

[17] **Herberekening nodig van de voorgenomen inzet van flexibiliteitsmechanismen.** In de voorliggende planactualisatie verklaart men, bij de inzet van flexibiliteit, dat reeds intra-Belgisch werd “afgesproken dat Vlaanderen toegang heeft tot ca. 9,6 Mton over de periode 2021-2030”, met even voorheen: “In het WAM-scenario worden in de periode 2022-2025 lichte tekorten verwacht op jaarbasis. Gecumuleerd voor de periode 2021-2030 betekent dit een tekort van 3,5 Mton CO₂-eq. Uitgaande van het WAM-scenario voor 2021-2030 kan de geschatte kostprijs voor de aankoop van flexibiliteit ruwweg ingeschat worden tussen 0,2 miljard en 0,3 miljard euro, rekening houdend met een geschatte eenheidsprijs van emissierechten tussen 70 en 100 euro.”⁵¹

Als eerste wijst de Minaraad erop dat, ook in het hiervoor geschetste scenario, deze kost in 2030 wellicht niet ‘verdwijnt’ op basis van de afkoopbedragen die met betrekking tot de periode 2022-2030 betaald zouden zijn. De opgelopen reductieachterstand blijft behouden en blijft mogelijks verder cumulatief toenemen in de erop volgende jaren.

Volgens de Minaraad is, voor wat de inzet van flexibiliteitsmechanismen aangaat, het relevante verschil niet dat tussen de maatregelen van het zgn. WAM-scenario en een -40% reductie (waarbij men in 2025-26 er negatief verschil voorziet tussen die beide scenario’s), maar wel het verschil tussen het voorgenomen en gerealiseerde Vlaamse traject (zal een variant zijn op het -40% traject, zie hierboven) en het aan België opgelegde -47% reductietraject. Dit tweede verschil is met name relevant in het scenario waarbij er geen andere gefedereerde entiteiten bereid zijn om hogere doelstellingen te realiseren en waarbij er geen extra, onvoorziene, reducties plaatsvinden als gevolg van het mogelijk zelfversterkend karakter van transformaties in een of meerdere sectoren.

Eigen tentatieve berekeningen leveren in dat verband uitzicht op, op een cumulatief verschil van 15,3 Mton CO₂-eq (zie tabel).

⁵¹ VLAAMSE REGERING (2023-c), pp. 28-29.

Tabel: verschil tussen het -47% traject en het -40% traject, in de periode 2023-2030, in Mton eq.

nagerekend met stelregel reductie -47% voor periodes 2023-2025 en 2026-2030	INV 2005	average 2016 tot 8	DOEL 2020	DOEL 2021	DOEL 2022	DOEL 2023	DOEL 2024	DOEL 2025	average 2021 tot 3	DOEL 2026	DOEL 2027	DOEL 2028	DOEL 2029	DOEL 2030	VERGEL 2005/2030
Traject TRANSPORT	17,7	17,5	16,9	16,3	15,7	14,9	14,1	13,3	15,6	12,5	11,8	11,0	10,2	9,4	-47%
Traject GEBOUWEN	15,7	12,3	12,1	11,9	11,6	11,2	10,8	10,4	11,6	10,0	9,6	9,2	8,7	8,3	-47%
Traject LANDBOUW	7,3	7,3	7,1	6,8	6,6	6,2	5,9	5,5	6,5	5,2	4,9	4,5	4,2	3,9	-47%
Traject INDUSTRIE	4,9	6,9	6,5	6,1	5,8	5,4	5,0	4,6	5,8	4,2	3,8	3,4	3,0	2,6	-47%
Traject AFVALSECTOR	2,9	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0	1,9	1,9	2,1	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5	-47%
TOTAAL EMISSIES in -47% formule	48,5	46,2	44,7	43,2	41,8	39,8	37,8	35,7	41,6	33,7	31,7	29,7	27,7	25,7	-47%

nagerekend met stelregel reductie -40% voor periodes 2023-2025 en 2026-2030	INV 2005	average 2016 tot 8	DOEL 2020	DOEL 2021	DOEL 2022	DOEL 2023	DOEL 2024	DOEL 2025	average 2021 tot 3	DOEL 2026	DOEL 2027	DOEL 2028	DOEL 2029	DOEL 2030	VERGEL 2005/2030
Traject TRANSPORT	17,7	17,5	16,9	16,3	15,7	15,1	14,4	13,8	15,7	13,2	12,5	11,9	11,3	10,6	-40%
Traject GEBOUWEN	15,7	12,3	12,1	11,9	11,6	11,4	11,1	10,8	11,6	10,5	10,3	10,0	9,7	9,4	-40%
Traject LANDBOUW	7,3	7,3	7,1	6,8	6,6	6,3	6,0	5,7	6,6	5,5	5,2	4,9	4,7	4,4	-40%
Traject INDUSTRIE	4,9	6,9	6,5	6,1	5,8	5,4	5,1	4,7	5,8	4,4	4,0	3,6	3,3	2,9	-40%
Traject AFVALSECTOR	2,9	2,2	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1	1,9	1,9	1,8	1,8	1,7	-40%
TOTAAL EMISSIES in -40% formule	48,5	46,2	44,7	43,2	41,8	40,2	38,6	37,0	41,7	35,4	33,9	32,3	30,7	29,1	-40%

Delta tussen -40% en -47%	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	cumulatief
	0,0	0,0	0,0	0,4	0,8	1,3	1,7	2,1	2,5	3,0	3,4	15,3

De prijs van de rechten die men in wenst te zetten in een flexibiliteitsmechanisme, is doorgaans georiënteerd op de prijzen van ETS-rechten. Maar aangezien het mogelijk is dat steeds meer Lidstaten gebruik zullen willen maken van deze flexibiliteit, zal deze prijsvorming een eigen dynamiek beginnen te ontplooiën. In samenhang hiermee kan de ‘factuur’ voor de inzet van flexibiliteitsmechanismen zodoende, ‘zonder plafond’, oplopen tot bedragen die een veelvoud zijn van wat in het plandocument vooropgesteld wordt. Een en ander maakt dat ‘men voorzichtig moet zijn met te veel te rekenen op de optie om van flexibiliteitsmechanismen gebruik te willen maken.

[18] **Naar een rationele keuze tussen ambitieuze doelbepaling en flexibiliteit.** Wat, in het schema, de verhouding tussen het eerste en het derde keuzeniveau betreft, heeft de Minaraad, samen met SERV en SALV, reeds enkele malen gesteld dat de verhouding tussen de inspanningen gerealiseerd in eigen land (Vlaamse Gewest) versus deze via flexibiliteitsmechanismen, gebaseerd moet worden op informatie over de prijs van deze laatste versus de kostenefficiëntie van de interne maatregelen (in euro per ton vermeden broeikasgasemissie – het primair effect van de maatregel). *“Dat wil echter niet zeggen dat de prijs van kredieten het enige afwegingscriterium is [...] Immers relatief dure maatregelen in eigen land kunnen gerechtvaardigd zijn omwille van secundaire baten en de aanzet tot structurele veranderingen.”*⁵²

De Minaraad is niet geplaatst om de definitieve inschatting te doen van de in vorige paragraaf geschetste ‘factuur’, en beschikt evenmin over voldoende gegevens om dan deze flexibiliteits-‘factuur’ dan af te zetten tegen de directe en indirecte baten van de inzet van dezelfde middelen voor interne maatregelen. Alleszins zijn er studies beschikbaar die in dit verband aanwijzingen verschaffen.⁵³

Op het overleg in de context van de ‘stroomgroepen’ hebben de Raden gevraagd om in dit verband cijfers aangeleverd te krijgen, met het oog op de onderbouwing van

⁵² MINARAAD, SERV en SALV, [Advies 2013|018](#), §§54-56; zie ook MINARAAD, [Advies 2021|024](#).

⁵³ Zie MCKINSEY (2023), waarin een cijfermatig overzicht gegeven wordt van de benodigde investeringen, en waarbij gesteld wordt dat er in Belgische context vele strategische kansen zijn voor de klimaat- en energietransitie – opportuniteiten die evenwel ook zeer uitdagend zijn voor de betrokken sectoren en overheidsdiensten. Onder meer voor woningrenovaties en voor grote industriële investeringsuitgaven kunnen hoge financieringsbehoeften een hinderpaal zijn. Maar, aldus McKinsey, de voordelen van het aangrijpen van deze kansen zijn aanzienlijk, en snelheid is van essentieel belang om ervoor te zorgen dat België zijn nationale en Europese verplichtingen nakomt en mogelijk een concurrentievoordeel verzekert in het proces.

hun advieswerk. De Raad onderstreept nogmaals het belang van doorgerekende analyses en scenario's, in deze context m.b.t. de kostprijs en opportuiniteitskost van flexibiliteitsmechanismen. Hij roept de Vlaamse Regering op om hier snel meer duidelijkheid over te verschaffen, met name om deze oefening in het komende $\frac{3}{4}$ jaar door te voeren.

Bibliografie

- EUROPEES PARLEMENT EN RAAD, [Verordening \(EU\) 2021/1119](#) van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit enz. (“Europese Klimaatwet”).
- EUROPESE COMMISSIE (2020), [Aanbeveling \(EU\) 2020/1563](#) van 14 oktober 2020 over energiearmoede, Brussel, Publicatieblad van 27 oktober 2020.
- EUROPESE COMMISSIE (2022/C 495/02), Mededeling betreffende richtsnoeren aan de lidstaten voor het actualiseren van de nationale energie- en klimaatplannen voor de periode 2021-2030, Brussel, Publicatieblad 29 december 2022
- FRDO, samen met CRB en de bevoegde gewestelijke adviesraden, [Advies 2023|006](#) over de herziening van het Nationaal Energie- en Klimaatplan 2030 (NEKP), Brussel, april 2023
- MCKINSEY & COMPANY (2023), [Net zero or growth? How Belgium can have both](#), juni 2023.
- MINARAAD, [Advies 2016|012](#) over het te voeren klimaatbeleid, Brussel, 2 juni 2016
- MINARAAD, [Advies 2020|011](#) over het Ontwerpdecreet VEKA en milieurapportering, Brussel, 8 september 2020
- MINARAAD, [Advies 2021|020](#) over het ontwerp van 4de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, Brussel, 16 september 2021
- MINARAAD, [Advies 2021|024](#) over bijkomende klimaatmaatregelen in het licht van het door de Europese Commissie voorgestelde maatregelenpakket ‘fit-for-55’, Brussel, 14 oktober 2021
- MINARAAD, [Advies 2023|011](#) over de programmanota ‘Klimaat sprong’, Brussel, 30 maart 2023
- MINARAAD, SERV en SALV, [Advies 2013|018](#) over de conceptnota “Ontwerp van Vlaams Klimaatbeleidsplan 2013-2020”, Brussel, 28 maart 2013
- SALV (2022), Visienota – een duurzame toekomst voor landbouw in Vlaanderen : van uitdagingen naar kansen, Brussel, 25 november 2022
- SERV (2023), [Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 – zinderende zaken die blijven zweven](#), Brussel, 28 juni 2023
- SERV, MINARAAD en SALV, [Advies 2018|024](#), “Sporen naar een krachtiger klimaat- en energieplan 2030”, Brussel, 8 oktober 2018
- VLAAMSE REGERING (2018), [Visienota 2050](#), Brussel, maart 2018
- VLAAMSE REGERING (2020), [Vlaamse veerkracht – relanceplan van de Vlaamse Regering](#), Brussel, september 2020
- VLAAMSE REGERING (2021), [Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling 4](#), Brussel, 26 november 2021
- VLAAMSE REGERING, [Visienota Energiearmoedeplan 2025](#), Brussel, 10 december 2022
- VLAAMSE REGERING (2023-a), Vlaams Hervormingsprogramma 2023, VR 2023 3103 MED.0116/1 en VR 2023 3103 MED.0116/2BIS

- VLAAMSE REGERING (2023-b), Bis-Visienota aan de Vlaamse Regering, betreffende de goedkeuring van de ontwerp actualisering Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, VR 2023 1205 DOC.0518/1BIS
- VLAAMSE REGERING (2023-c), Ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, VR 2023 1205 DOC.0518/2TER